

Visitatie scholen

Nederlandse Dalton Vereniging

Zelfevaluatie & visitatieverslag

Naam school	Markenhage
Adres	Emerweg 29
Postcode en plaats	4800 DE Breda
E-mailadres school	info@markenhage.nl
Telefoonnummer school	076-5141152
Bestuurder (SKVOB e.o)	Berend Buddingh
Rector (De Campus)	Caroline Klein
Schoolleider	Danny Boots
Daltoncoördinator	--
Aantal groepen	46
Aantal leerlingen	1146
Aantal leraren	97
In bezit van daltoncertificaat	27 *
Bezig met daltoncursus	13
Nevenvestigingen	--
Stand van zaken inspectie	basisarrangement
Visitatieteam	
Voorzitter	
Lid 1.	
Lid 2.	
Lid 3.	
Lid 4.	
Lid 5.	
Lid 6.	
Lid 7.	
Datum visitatie	Woensdag 4 maart 2020

* 13 x zuidwester daltontraining; 9 x NDV opleiding tot daltondocent; 5 x APS / Markenhage opleiding tot beginnend daltondocent

Soort visitatie	
(besluit vorige visitatie)	Licentieverlening
licentieverlenging voor 4 jaar	X
versnelde visitatie licentieverlenging	
Visitatie na bezwaarprocedure	

1 Zelfreflectie

1.0 Aanbevelingen vorige visitatie

(niet van toepassing bij 1e licentiaaanvraag)

School

Aanbevelingen (noteer de aanbevelingen van de vorige visitatie)

Aanbeveling	Omschrijving
Nr.1	Borging Zorg ervoor dat alle kernwaarden over vier jaar duidelijk zichtbaar en voelbaar zijn in alle geledingen van de school, (leerlijnen, competenties, gebouw, studiewijzers etc.). Zorg voor verankering in bijvoorbeeld een daltonboek.
Nr. 2	Borging Maak gebruik van de diversiteit in de ontwikkelfase en – bereidheid van alle actoren in de school. Wees niet alleen intern gericht (intervisie) maar kijk ook wat er buiten de school gebeurt. Stel regelmatig de ‘waarom’-vraag.
Nr. 3	Borging Ga de dialoog aan met alle geledingen in de school. Alle geledingen zijn bereid mee te denken, ontwikkelingsrichtingen aan te geven en feedback te geven. Naast het geven van informatie over (dalton)ontwikkelingen is een moment voor reflectie zeer belangrijk. Vraag je af: ‘Doen we de goede dingen en doen we ze goed?’
Nr. 4	Reflectie Er zijn veel plannen en ontwikkelingen. Rubriceer deze in de volgende gebieden: pedagogiek, didactiek en organisatie. Zet vervolgens hier de kernwaarden op af en maak een 18-veld.

School

Wat hebben we gedaan en wat is het resultaat?

Sinds de daltonvisitatie van Markenhage in 2016 is er binnen de school veel gebeurd. Terwijl wij gericht werkten en nog steeds werken aan de aanbevelingen van het visitatieteam, is de omgeving waarbinnen deze ontwikkelingen plaatsvinden aanzienlijk veranderd. Naast een ingrijpende verbouwing en nieuwbouw van zowel een vleugel van Markenhage als twee “buurscholen” is de belangrijkste ontwikkeling de start van een gedeeltelijk gezamenlijke bovenbouw met het Michaël College (Vrije School) en het Orion Lyceum (Pleion school). Inmiddels geven docenten van een groot aantal vakken in de bovenbouw havo en vwo les aan groepen die bestaan uit leerlingen van alle drie de scholen. We noemen dit ook wel de

“campusstroom” of het “gemeenschappelijke deel”. Een aantal vakken en onderdelen is nog steeds volledig “schooleigen”. Dit geldt onder andere voor maatschappijleer, lichamelijke opvoeding, CKV, levensbeschouwing, de daltonuren, het profielwerkstuk en de mentoruren. Ook Nederlands en Engels worden grotendeels in het schooleigen deel gegeven.

Lesgeven aan leerlingen van verschillende scholen met verschillende visies op onderwijs betekent ook dat docenten aan deze verschillen recht moeten doen. Waar in de onderbouw het daltononderwijs leidend is, wordt in het gemeenschappelijke deel van de bovenbouw meer aandacht besteed aan de diverse herkomstsscholen van de leerlingen. Omdat de daltonkernwaarden in alle drie de schooltypen een grote rol spelen, zijn deze ook in de bovenbouw duidelijk terug te vinden. Dit komt dan ook duidelijk naar voren in de kijkwijzer voor lessen die worden gegeven op de campus.

Vanzelfsprekend tracht iedere school zoveel mogelijk van haar eigenheid te behouden. Tegelijkertijd zien we de meerwaarde van de samenwerking met elkaar. Deze meerwaarde zit hem in praktische zaken, zoals gezamenlijke voorzieningen en vollere groepen bij keuzevakken, maar zeker ook in het gebruikmaken van het onderwijskundige aanbod en expertise van de verschillende scholen. Zo zijn we dit schooljaar gestart met een pilot - *de Campus Academy* - waarin leerlingen twee lessen per week een keuze kunnen maken uit het aanbod van de drie campusscholen. Bij het Michaël College kunnen leerlingen onder meer terecht voor lessen koorzang, bij het Orion Lyceum voor lessen filosofie en onderzoeksvaardigheden en bij Markenhage staan de daltonuren van Markenhage open voor de leerlingen in de Campus-bovenbouw. Het blijft wel een zoektocht naar mogelijkheden om enerzijds zo goed mogelijk daltononderwijs aan te bieden en anderzijds recht te doen aan de verschillen tussen de campusleerlingen. Vandaar dat één van onze onderzoeksvragen juist over dit deel van de school gaat.

Daarnaast laten we ook niet onbenoemd dat Markenhage na een roerige tijd binnen de schoolleiding in schooljaar 2018-2019 is gestart met een nieuwe organisatiestructuur en een vrijwel volledig nieuw middenmanagement.

Per aanbeveling geven we hieronder aan wat er gerealiseerd is en waar nog ontwikkeling mogelijk of nodig is, naar ons idee.

Aanbeveling 1. Zorg ervoor dat alle kernwaarden over vier jaar duidelijk zichtbaar en voelbaar zijn in alle geledingen van de school (leerlijnen, competenties, gebouw, studiewijzers etc.). Zorg voor verankering in bijvoorbeeld een daltonboek.

1.1. Gerealiseerd:

- Nadat we hebben geëxperimenteerd met verschillende vormen van daltonscholing volgen sinds schooljaar 2016-2017 alle nieuwe docenten standaard een interne daltoncursus in het jaar waarin zij starten op Markenhage. In het tweede of derde jaar wordt van docenten verwacht dat zij zich aantoonbaar verder ontwikkelen door middel van daltonscholing. Veel collega's nemen deel aan de daltoncursus die Markenhage samen met de scholen van de "Zuidwester" organiseert. Docenten die al langer aan Markenhage verbonden zijn maar nog weinig daltonscholing hebben gevolgd worden door hun teamleiders gestimuleerd hierin stappen te ondernemen. Dit schooljaar is er ook een verdiepend aanbod ontwikkeld voor docenten die de afgelopen jaren de Zuidwester-daltontraining al hebben gevolgd. Ook hierbij werken de daltonopleiders van de Zuidwester scholen samen.
- Docenten worden gestimuleerd om, ter inspiratie, op bezoek te gaan bij vakcollega's op andere daltonscholen.
- Het gebouw van Markenhage kent inmiddels meerdere open "daltonruimtes" (daltonwerkplekken) waarvan veel gebruik wordt gemaakt.
- Markenhage organiseert met de daltonscholen in de regio (de "Zuidwester") vormen van uitwisseling en scholing, waaronder een bijeenkomst met brugklasmentoren rondom de effectiviteit van de daltonuren, een bijeenkomst met daltoncoördinatoren met betrekking tot toetsbeleid/formatief toetsen en een m.b.t. samenwerking, een bijeenkomst met mentoren bovenbouw over leerlinggestuurde leerlingbesprekingen en een bijeenkomst met leidinggevend m.b.t. het beoordelen van een daltonles.
- In havo 3 t/m 5 en vwo 2 t/m 5 werken we standaard met studiewijzers in Magister. Deze studiewijzers kennen een vast format en werken allemaal met weektaken zodat leerlingen hiermee makkelijk een eigen planning kunnen maken. In de overige leerjaren werken de leerlingen met weektaken in Magister.

1.2 In ontwikkeling:

- Het daltonboek is in ontwikkeling. Het doel van dit daltonboek is om op één plaats alles te verzamelen wat te maken heeft met onze visie op daltononderwijs en de wijze waarop we dit uitvoeren. We zien dit daltonboek als een bijlage bij de schoolgids, specifiek gericht op de dalton-kant van onze school.
- De schoolleiding van Markenhage heeft een onderzoek gedaan naar de effectiviteit van daltonuren, omdat we het idee hadden dat de effectiviteit van deze uren soms te wensen overliet en we hier als daltonschool grip op willen hebben en op willen sturen. Op een enquête ter verheldering van de situatie hebben 36 docenten en 376 leerlingen gereageerd. Met name de daltonblokken op dinsdag en donderdag scoorden hierbij minder goed. Na overleg in de schoolleiding en in het team, hebben we een aantal aanpassingen doorgevoerd die moeten zorgen voor verhoging van de effectiviteit. Hierin zijn wij nog wat zoekende en vandaar dat één van onze onderzoeksvragen hierover gaat.
- Om de vaardighedenontwikkeling van leerlingen inzichtelijk te maken zijn we dit schooljaar gestart met een online vaardighedendossier in Simulise. Deze vaardigheden worden verdeeld over zes "gebieden": LOB-, burgerschaps-, dalton-, cultuur-, studie- en 21^e-eeuwse

vaardigheden. We starten met een pilot in alle voorexamenklassen en het gehele vwo (met uitzondering van vwo 6). Het vaardighedendossier gebruiken we tevens om inhoud te geven aan het plusdocument. Voor het gebied 'dalton' betekent dit onder andere een opmaat naar een leerlijn daltonvaardigheden en het inzichtelijk maken van de persoonlijke vorderingen van leerlingen in deze vaardigheden.

Aanbeveling 2: Maak gebruik van de diversiteit in de ontwikkelfase en – bereidheid van alle actoren in de school. Wees niet alleen intern gericht (intervisie) maar kijk ook wat er buiten de school gebeurt. Stel regelmatig de 'waarom'-vraag.

2.1 Gerealiseerd:

- Binnen de school worden alle geledingen van de school uitgenodigd om mee te denken over de ontwikkeling van het (dalton)onderwijs. Dit vond de afgelopen periode structureel plaats in leerlingenpanels Markenhage, in Meet&Greet met Campusleerlingen, de OOG (onderwijsontwikkelgroep), in teamvergaderingen, de kerngroep tweede fase bovenbouw / bovenschoolse sectieleiders. Ook de leerlingen- en ouderraad worden op thema's betrokken bij de ontwikkeling van het onderwijs.
- Docenten en schoolleiders nemen deel aan diverse daltonscholingen en uitwisselingen met andere daltonscholen. We betrekken collega's van andere daltonscholen bij de vragen waar we tegenaan lopen, bijvoorbeeld door middel van de tussensessie in juni 2019 en door regelmatig overleg tussen de vijf scholen van de "Zuidwester".
- Meer ervaren daltoncollega's geven de daltoncursus aan startende en gevorderde docenten. De cursusleiders van Markenhage werken daarbij ook met filmmateriaal en met voorbeelden van andere ervaren daltondocenten in de school.
- De waarom- vraag staat centraal bij alles wat we doen en in meerdere lagen van de school. Vrijwel ieder (nieuw) beleid ontstaat vanuit een behoefte. Het beoogde doel vermelden we dan ook duidelijk (voorbeelden: beleidsstuk beleidsrijk bevorderen, organisatiestructuur, toetsbeleid, vaardighedenonderwijs). Van docenten verwachten we dat zij het goede voorbeeld geven en daarom ook in de studiewijzers duidelijk het doel van de periode vermelden. In de leerjaren zonder studiewijzer dienen collega's het doel aan het begin van de les te vermelden. Dit is ook opgenomen in de kijkwijzer die teamleiders, coaches en sectievoorzitters gebruiken bij lesbezoeken.

2.2 In ontwikkeling:

Er is een groep collega's die al langer aan Markenhage verbonden is die nog weinig in contact staat met daltonontwikkelingen buiten de school. Ons doel is om ook deze groep mee te nemen in de scholing die wij van onderop (beginnende docenten) hebben opgebouwd, zodat we als gehele school actief met de ontwikkeling van daltonkernwaarden aan de slag zijn.

Aanbeveling 3: Borging: Ga de dialoog aan met alle geledingen in de school. Alle geledingen zijn bereid mee te denken, ontwikkelingsrichtingen aan te geven en feedback te geven. Naast het geven van informatie over (dalton)ontwikkelingen is een moment van reflectie zeer belangrijk. Vraag je af: "Doen we de dingen zo goed?"

3.1 Gerealiseerd:

- We betrekken alle geledingen van de school bij beleidsontwikkeling. Dit gaat verder dan alleen “de dialoog aangaan.” Een groot verschil ten opzichte van de laatste visitatie is dat Markenhage georganiseerd is in kleinere teams rondom een beperkte leerlingenpopulatie. Dit vergroot niet alleen de betrokkenheid van de teams bij de leerlingen maar maakt het ook makkelijker om binnen de teams beleid te bespreken dat specifiek voor de betreffende leerlingenpopulatie bedoeld is. Om “eilandjes” te voorkomen zijn er regelmatig teamoverstijgende overleggen (bijvoorbeeld tweede fase vergadering en sectieoverleg) en worden alle notulen openbaar gemaakt.
- We reflecteren en evalueren uitvoerig, en op verschillende niveaus, op meerdere thema's. We noemen een aantal voorbeelden van reflectie en evaluatie op verschillende niveaus:
  - > Jaarlijks nemen alle docenten minimaal één LED (leerlingen evalueren docenten) af. Dit is onderdeel van de gesprekscyclus. Voor leidinggevenden geldt dat zij door docenten worden geëvalueerd.
  - > Sinds de start van de campussamenwerking is twee keer een Meet&Greet georganiseerd waarin leerlingen van de campusscholen geïnterviewd werden over de campussamenwerking. Uitkomsten worden besproken in het tweede fase overleg en vormen de basis voor nieuw beleid (o.a. de *Campus Academy*)
  - > Na afloop van de daltoncursussen aan nieuwe docenten vullen de deelnemers ieder jaar een evaluatieformulier in dat de basis is voor feedback op de cursus door de cursusleiders.
  - > Zoals eerder beschreven zijn docenten en leerlingen geënquêteerd met betrekking tot de effectiviteit van daltonuren.
  - > De nieuwe organisatiestructuur van Markenhage zal na twee jaar worden geëvalueerd.
  - > Teamleiders bieden leerlingen de mogelijkheid om zich in daltonuren in te schrijven voor een gesprek over alles wat er binnen de school speelt. Soms kiezen de teamleiders voor deze gesprekken een thema, soms een vrije keuze (via vrije inschrijving).
- Het locatiemanagementteam (LMT) van Markenhage werkt op dit moment aan een nieuw schoolplan. De basis hiervoor komt uit de reflectie op de afgelopen vijf jaar en het (her)formuleren van missie, visie en doel aan de hand van de piramide van Bateson.

3.2 In ontwikkeling:

- Hoewel collega's uit verschillende geledingen van de school veel reflecteren en evalueren, wordt dit soms te lang uitgesteld of vergeten. Het moet nog meer “onderdeel van de cultuur” worden en er mag meer lijn in worden aangebracht. We streven ernaar meer structuur in de reflectie en evaluatie aan te brengen, zodat we leerlingen op meer uniforme wijze leren reflecteren en we stelselmatig de Plan-Do-Check-Act-cyclus (PDCA-cyclus) van Deming doorlopen (en dus meer aandacht hebben voor de evaluatie van onze plannen).
- Het voeren van sectieontwikkelgesprekken is nog geen onderdeel van onze jaarlijkse cyclus. De schoolleiding voert wel gesprekken met de secties, maar nog niet structureel en met vaste, jaarlijks terugkerende onderwerpen. Met ingang van dit schooljaar spreken we jaarlijks met alle secties, waarbij de daltonontwikkelingen een vast agendapunt zullen zijn.

4 Reflectie: Er zijn veel plannen en ontwikkelingen. Rubriceer deze in de volgende gebieden: pedagogiek, didactiek en organisatie. Zet vervolgens hier de kernwaarden op af en maak een 18-veld.

4.1 In ontwikkeling:

Bij het uitvoeren van bovenstaande aanbeveling kwamen we tot de conclusie dat dit een groot en weinig bruikbaar document oplevert waarbinnen onderverdelingen vaak kunstmatig tot stand komen zonder recht te doen aan de meer complexe realiteit. Wel erkennen we dat Markenhage gebaat is bij structuur in de plannen en ontwikkelingen. Het nieuwe schoolplan en daaruit voortvloeiende teamplannen moeten hierin voorzien. De nieuwe organisatiestructuur en nieuwe bezetting van het management hebben al geleid tot nieuwe prioriteiten en herijking van bestaand beleid. Voorbeelden hiervan zijn het onderzoek naar, en de verbetering van, de effectiviteit van de daltonuren en het inbedden van het vaardighedenonderwijs in Simulise.

Visitatieteam

Wat zien we terug?

De school is voortvarend aan de slag gegaan met de aanbevelingen. Er zijn concrete verbeteringen aangebracht in o.a. het aanbod, de invulling, de afspraken, de effectiviteit/werkvorm (de kleuren van de daltonuren) en de structuur van de daltonuren. Er is een (dalton)kijkwijzer ontwikkeld voor de bovenbouwlessen, er is een daltonprofiel geschreven voor de leerlingen en voor de docenten.

Er is samen met de andere Daltonscholen uit de Zuidwester geïnvesteerd in gezamenlijke scholing, waarin aandacht is voor intercollegiale consultatie en intervisie.

Het visitatieteam is onder de indruk van de voortvarendheid van de stappen die zijn ondernomen in de daltonontwikkeling.

Beschrijf hieronder per kernwaarde het volgende:

- Huidige situatie: 'Wat gaat goed? Waar ben je trots op?'
- Wat zijn de ontwikkelpunten?

De indicatoren op leerling-, leraar- en schoolniveau, evenals de bouwstenen in de gedachtenwolken kunnen hiertoe een hulpmiddel zijn, zie hiervoor de bijlagen op www.dalton.nl onder de kop 'visitatie en licentie'.

1.1 Vrijheid in gebondenheid / Verantwoordelijkheid en vertrouwen

---

School:

Op Markenhage gaan we uit van vertrouwen in de leerling en medewerkers. Dit houdt in dat er sprake is van diverse vrijheden maar dat we tevens verwachten dat collega's en leerlingen verantwoordelijkheid nemen. De mate waarin dit gebeurt verschilt per situatie en doelgroep en is op sommige punten nog onderwerp van gesprek en ontwikkeling.

Verantwoordelijkheid en vertrouwen is op Markenhage onder andere terug te vinden in:

1. het werken met weektaken en studiewijzers (zie *Zelfstandigheid*);
2. de daltonuren en daltonblokken (zie *Zelfstandigheid*);
3. de daltonwerkplekken (zie *Samenwerking*);
4. de overgang van summatieve toetsing naar formatief evalueren;
5. het programma voor burgerschapsvorming;
6. de pilot met Simulise;
7. de wijze waarop medewerkers gezamenlijk vorm en inhoud hebben gegeven aan de onderwijsontwikkelingen, zoals de vorming van de Campus bovenbouw; en
8. differentiatie (zie *Effectiviteit*).

Een van de manieren waarop Markenhage heeft ingezet op meer eigen verantwoordelijkheid bij de leerling is door deels over te stappen van summatief toetsen naar meer formatief evalueren. Nadat we op studiedagen de voordelen van formatief evalueren belichten, zijn diverse secties hiermee in de praktijk gestart. In de bovenbouw is het aantal summatieve toetsen in het PTA dit schooljaar sterk afgenomen en deels vervangen door formatieve evaluatie. In de voorbereiding op (summatieve) toetsen bieden vakdocenten hun leerlingen diagnostische toetsen aan. Leerlingen kijken hun gemaakte werken zelf na en evalueren daarmee op hun eigen leerproces. Zo beschouwen ze met hun mentoren of docenten ook hun leerstrategieën. Steeds meer docenten kiezen voor formatieve toetsen en evaluaties om leerlingen inzicht in hun eigen kunnen en kennen te geven. De reflectie leidt er bijvoorbeeld toe dat leerlingen extra ondersteuning vragen in daltonuren.

Op Markenhage vinden we dat de verantwoordelijkheid van de leerling zich niet dient te beperken tot de school. Door middel van diverse projecten proberen we leerlingen hun verantwoordelijkheid te laten nemen in de maatschappij. Voorbeelden zijn de verplichte maatschappelijke stage in klas 4, het project *Zero Trash* in de brugklas en de schrijfactie *Write for Rights* voor Amnesty International in havo 4 en vwo 4.

Op organisatieniveau legt Markenhage veel verantwoordelijkheid bij de medewerkers. De organisatie van de campus-samenwerking is hiervoor illustratief. Bij de start van de

samenwerking is een kernteam van docenten uit de drie campusscholen samengesteld. Dit team monitorde de samenwerking, loste zo praktische problemen op en nam ook initiatieven om de samenwerking te verbeteren. Nu we uit de “opstartfase” van de campus-samenwerking zijn, neemt het overleg van de bovenschoolse sectieleiders een groot deel van deze taak over en is het kernteam opgeheven. Andere voorbeelden die sprekend zijn voor de rol van docenten in de (beleids)ontwikkeling van Markenhage zijn de werkgroep taal- en rekenbeleid, het cultuurcoördinatorschap en het docententeam dat de invoering van het vaardighedendossier *Simulise* voorbereidt en uitvoert.

Ontwikkelpunten:

Dit schooljaar zijn we gestart met een pilot waarbij onze leerlingen een online vaardighedendossier gaan bijhouden. Ons doel hierbij is het inrichten en verbeteren van de vaardighedenleerlijn en leerlingen (en ouders) inzicht te geven in de ontwikkeling op de verschillende vaardigheden die wij belangrijk vinden in ons onderwijs. Alle leerlingen uit de voorexamenklassen en het vwo krijgen toegang tot de digitale omgeving *Simulise*. In deze omgeving houden leerlingen en docenten aan de hand van rubrics bij in hoeverre leerlingen over burgerschaps-, 21e-eeuwse, dalton-, cultuur-, studie- en LOB-vaardigheden beschikken. Leerlingen zijn “eigenaar” en dus verantwoordelijk voor het dossier. Zij behouden ook na vertrek van Markenhage toegang tot *Simulise*, en daarmee inzicht in hun vaardigheden, zodat zij dit kunnen gebruiken voor hun verdere ontwikkeling in het vervolgonderwijs. Op het moment van schrijven is het programma ingericht. De eerste opdrachten worden gekoppeld aan de rubrics. Tijdens de visitatie verwachten we dat leerlingen gestart zijn met de aanleg van dit vaardighedendossier. Als dit schooljaar de pilot succesvol blijkt, dan voeren we dit vanaf volgend schooljaar schoolbreed in. Aan de hand van de pilot met *Simulise* willen we ook het vakoverstijgend werken en leren bevorderen en vanuit de ervaringen met *Simulise* ontwikkelen we een vaardighedenleerlijn.

Visitatieteam

De aanpak in het bevorderen van de eigen verantwoordelijkheid van de leerling ten aanzien van de onderwijsorganisatie en het onderwijsleerproces wordt breed gedragen. Een ieder speelt hierin zijn/haar eigen rol. Zo is voor iedereen merkbaar dat de “looppas” tijdens de daltonuren effect heeft: het is rustiger op de gangen tijdens de Daltonuren. Deze gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt door nagenoeg iedereen gedragen.

1.2 Zelfstandigheid

School

Op Markenhage proberen wij op diverse manieren de zelfstandigheid van leerlingen te bevorderen, onder andere in:

1. het werken met weektaken en studiewijzers;
2. de daltonuren en daltonblokken;
3. de daltontaak;
4. het zelfstandig werken in de les en het aanleren van zelfstandigheid;
5. de daltonwerkplekken (zie *Samenwerking*);
6. het gebruik van en werken met digitale middelen; en
7. verschillende projecten

In de brugklas leggen we de basis voor zelfstandigheid. In de eerste periode die brugklasleerlingen op Markenhage doorbrengen, begeleidt de mentor hen intensief. De eerstejaars hebben iedere dag een mentoruur. In deze mentoruren krijgen ze onder andere les over plannen en organiseren en het nemen van juiste beslissingen tijdens daltonuren. Vanaf periode 2 veranderen de mentoruren in daltonuren. Er blijft dan nog één mentoruur over in de week. De mentor controleert en begeleidt de leerlingen bij de keuzes voor de daltonuren. Vanaf jaar 2 gaat het collectief wegwijs maken in daltonvaardigheden over in meer individuele coaching van de leerling op dit gebied. De meerderheid van de leerlingen weet zelf een weloverwogen keuze te maken voor het daltonuur. Leerlingen werken veel zelfstandig aan huiswerk, leren zelfstandig voor toetsen, laten zich (op verzoek) bijspijkeren of werken (samen) aan daltontaken.

De daltonuren vormen bij uitstek het moment waarop leerlingen vrijheid ervaren, zelfstandig aan de slag gaan of gaan samenwerken. Daltontijd staat op maandag, woensdag en vrijdag één lesuur ingeroosterd midden op dag en op dinsdag en donderdag twee lessen aan het einde van de dag. De leerlingen kiezen zelf uit het diverse aanbod aan vakgebonden “bijspijker”-lokalen (oranje lokalen genoemd), groepsworklokalen (groen), stiltelokalen (rood) of practicumlokalen (geel). Tijdens de daltonblokken op dinsdag en donderdag geldt dat leerlingen zelf bepalen in welke weken zij de verplichte tien daltonuren komen volgen. Daarnaast maken zij op deze dagen een keuze uit “reguliere” daltonuren en extra onderwijsprojecten.

In de onderbouw krijgen leerlingen per vak minimaal één daltontaak per schooljaar. Daltontaken zijn verwerkings- en verdiepingsopdrachten, waarbij de nadruk meer ligt op het aanleren van vaardigheden. Bij een aantal vakken zijn er daltontaken waarbij leerlingen zelfstandig de leerstof moeten doornemen of ontdekken. Veel daltontaken sluiten aan bij de belevingswereld van de leerlingen. Daltontaken krijgen vaak een korte klassikale inleiding en vervolgens zijn leerlingen vrij om hier volgens hun eigen planning, zelfstandig of in groepjes, mee aan de slag te gaan.

De onderwijsontwikkelgroep (OOG) op Markenhage verrichtte twee jaar geleden onderzoek naar het werken met weektaken in de studiewijzer. Leraren en leerlingen in de onderbouw vulden onder andere een enquête in over wat er wel goed gaat en waar verbetering nodig is.

Vervolgens is er een nieuwe opzet gemaakt die aansluit bij de verschillende leerjaren en niveaus binnen de onderbouw van Markenhage. In de brugklas en de gehele mavo-afdeling werken leerlingen (en dus ook collega's) met weektaken in Magister. Het vwo begint vanaf de tweede klas met een studiewijzer per periode en de havo vanaf de derde klas. De leerlingen in de hv1-klassen en in 2 havo oefenen aan het einde van het jaar al om met studiewijzers te werken, zodat de overstap naar het volgende leerjaar voor hen minder groot is. Uit reacties van leerlingen en docenten is gebleken dat de nieuwe opzet bij de meeste leerlingen en docenten goed lijkt te bevallen. Door leerlingen in de onderbouw een duidelijk programma van toetsing (PTO) te geven in combinatie met weektaken kunnen leerlingen binnen iedere week zelf hun werk organiseren. Zij hebben de vrijheid de werkbelasting naar eigen inzicht te verdelen. Deze vrijheid neemt toe voor leerlingen die in de bovenbouw zitten. Doordat alle vakken in de bovenbouw studiewijzers met leerdoelen aanbieden kunnen leerlingen voor langere termijn een eigen studieplanning maken.

De digitale leeromgeving maakt het zelfstandig werken binnen de les eenvoudiger. De chromebooks die op Markenhage steeds meer ter beschikking komen, zorgen voor meer keuzevrijheid tijdens de les. Leerlingen kunnen digitaal in hun eigen tempo doorwerken en hebben toegang tot bronnen. De meeste digitale lesmethodes kijken de opdrachten direct na en geven feedback. Dit is ook inzichtelijk voor de docent. Ook kunnen collega's digitaal differentiëren door bijvoorbeeld moeilijkere opdrachten bij een individuele leerling toe te voegen. Google Classroom is het middel waarmee we leerlingen opdrachten laten inleveren en waarmee we hen laten samenwerken.

Andere momenten waarop leerlingen zelfstandig aan het werk zijn, zijn onder andere de verplichte maatschappelijke stage in de bovenbouw die de leerlingen geheel zelfstandig moeten zoeken en doorlopen, de oriëntatie op studie en beroep, het maken van een portfolio binnen de atelierklas, het profielwerkstuk met bijbehorende presentatie en het wetenschappelijk onderzoek voor BSM-leerlingen in vwo 6.

Ontwikkelpunten:

Markenhage is dit schooljaar in 4 havo en vwo gestart met het verplichten van de aanschaf van een mobile device. Het voornemen is om de komende jaren in alle leerjaren leerlingen een mobile device te laten aanschaffen. Zo kunnen leerlingen en hun docenten naar wens op ieder moment digitaal werken.

Nu de vernieuwde opzet van de studiewijzer goed is aangeslagen, willen we hier nog meer stappen in gaan zetten. Eén van de ideeën is om in de studiewijzer extra ruimte te creëren voor zelfstandigheid door middel van het kunnen volgen van diverse leerroutes. Daarnaast kunnen leerdoelen ook verder worden uitgewerkt in de studiewijzer zodat leerlingen meer naar een doel toe kunnen gaan werken. Het leren plannen met een studiewijzer vereist dan nog wel wat extra aandacht.

Visitatieteam

Ten aanzien van docenten:

Docenten is gevraagd: “hoe wil jij dalton invullen?” Iedereen wordt gehoord. Docenten kunnen op verschillende wijze invulling geven aan het daltononderwijs. Er is een sterk gevoel dat men binnen de gezamenlijk gemaakte afspraken zelf ruimte krijgt om een en ander te regelen. Dit leidt er echter wel toe, dat er onoverzichtelijkheid is ontstaan voor de leerlingen in de studiewijzers. Aanbeveling: onderlinge communicatie tussen docenten bevorderen over het format en de invulling van studiewijzers. (zie ook aanbeveling nr. 1)

Ten aanzien van leerlingen:

Voor leerlingen zijn studiewijzers de basis van het zelfstandig te doorlopen leerproces. Volgens Parkhurst moeten ze fungeren als “assistant-teachers”. Dat betekent dat er goed nagedacht moet worden over vorm en inhoud van de studiewijzers, zodat alle leer(proces)functies hierin verwerkt zijn: oriëntatie op leerdoelen, verwerkingsstappen van verplichte leerstof, keuze-leerstof, samenwerkingsopdrachten, tijdsaanduiding (time on task), differentiatiemogelijkheden, formatieve (diagnostische) toetsing en reflectie.

De doorlopende lijn van weektaken in Magister in de brugklassen en de MAVO naar studiewijzers vanaf klas 2 in havo en vwo is ‘under construction’.

Ten aanzien van de nieuwe Daltonuren-structuur geven de leerlingen aan, dat zij hier heel blij mee zijn. Het zelf mogen kiezen en plannen van deze uren, om daarin je werk en de taken te kunnen maken is prima! Ook dat je zelf kunt kiezen of je zelf aan het werk gaat, samen wilt werken of geholpen wilt worden door de docent wordt goed ontvangen en ingezet. Leerling zijn echt blij, dat zij hier zelf hun zaakjes kunnen regelen. Sommigen zouden dat zelfs nog meer en vaker willen.

1.3 Samenwerking

School

Op Markenhage zetten we door alle jaarlagen heen diverse vormen van samenwerking in. De docent is zelf verantwoordelijk voor het toepassen van samenwerkingsvormen die bij de lesstof passen. Er is geen keurslijf waarbinnen de vakdocent zich moet bewegen; wel geeft het 'docentenprofiel' richting aan hoe we samenwerken op Markenhage. Samenwerking op Markenhage is onder andere terug te vinden in:

1. de verschillende werkvormen die worden toegepast;
2. de scholing van onze medewerkers (zie *Borging*);
3. de daltonwerkplekken;
4. het werken met digitale middelen (zie *Zelfstandigheid*);
5. de pilot met *Simulise* (zie *Verantwoordelijkheid*);
6. de laagdrempeligheid en sfeer op school; en
7. het vakoverstijgend werken.

In de lessen werken leerlingen op verschillende manieren samen. Leerlingen zitten in duo's of groepjes om overleg te plegen over opdrachten of lesstof, of om vraagstukken met elkaar te bespreken, alvorens inhoudelijke hulp van de docent te krijgen. Met name in de onderbouw dagen docenten de leerling uit om steeds andere medeleerlingen op te zoeken of uit te kiezen om mee samen aan een opdracht te werken. Zo stimuleren we de leerlingen andere kwaliteiten van klasgenoten te ontdekken. Dit gebeurt op drie manieren: de leerling kiest zelf, de docent maakt groepen of de computer kiest bijvoorbeeld door middel van groepjesmaker.nl. Tijdens de daltoncursussen voor docenten komen diverse samenwerkingswerkvormen aan bod en krijgen de collega's de kans om veel te experimenteren. Bij wiskunde en Engels zie je dat leerlingen werken in expertgroepen en vragen laten beantwoorden door klasgenoten, met minimale input vanuit de docent.

In de bovenbouw krijgen de leerlingen meer vrijheid om zelf te kiezen met wie en of ze een opdracht/taak samen maken. Bij de vakken Engels, Nederlands, CKV, BSM, kunst drama en muziek zie je samenwerken het meeste terug. Op de Campus wordt sinds dit jaar in havo 4 en vwo 4 gewerkt met de *Campus Academy*, dit is wekelijks tijd waarin leerlingen van alle drie de scholen aan taken kunnen samenwerken en ook gebruik kunnen maken van het aanbod van de drie scholen. Zo kunnen Markenhage leerlingen naast daltonuren ook kiezen voor een aantal specifieke Michaël of Orion-onderdelen, zoals koorzang en onderzoek doen.

Bij de creatieve en praktijkvakken komt het samenwerken elke les tot zijn recht. Vakken als lichamelijke opvoeding, muziek, drama, zang, beeld & geluid en dans zouden niet bestaan zonder samenwerking. In deze vakken wordt uitgelegd dat het samenwerken aan diverse opdrachten eigenlijk identiek is aan het samenwerken in de samenleving. Samenwerken kan in twee-, drie- of viertallen, of met de helft van de groep of met de hele groep, afhankelijk van het doel van de opdracht. Bij diverse zaak- en bètavakken wordt meer in duo's en kleinere groepssamenstellingen gewerkt en bij de praktijk- en creatieve vakken zien we dat leerlingen ook in grotere groepen samenwerken.

Geïnspireerd op de werkruimte van onze voormalige mediatheek (ingedeeld naar de kleuren van ons daltonuur: rood - oranje - groen), zijn er drie daltonwerkplekken gecreëerd tijdens de verbouwing, waar leerlingen zelfstandig of in groepjes aan de slag kunnen gaan. Deze open ruimtes vind je terug op elke verdieping binnen Markenhage en nodigen uit tot diverse samenwerkingsvormen tussen de leerlingen. Leerlingen uit de bovenbouw werken hier regelmatig in hun tussenuur of aan het einde van de dag; docenten gebruiken deze ruimtes om leerlingen zelfstandig buiten het lokaal te laten werken. Ook in het daltonuur en in de gangen werken leerlingen in alle rust en in een goede werksfeer op diverse plaatsen goed en intensief samen.

Er heerst binnen school een gezond werkklimaat en een goede sfeer tussen leerling en docent. De drempels zijn laag en leerlingen voelen het vertrouwen van de docenten, zoals blijkt uit onze leerlingenenquête. De deuren van de lokalen staan tijdens de daltonuren en bij veel lessen open en onderwijsondersteunend personeel (OOP) en docenten maken zichtbaar tijd voor de leerlingen. De werkverhoudingen onder collega's zijn goed, wat blijkt uit het medewerkerstevredenheidsonderzoek dat jaarlijks wordt afgenomen. De vaksecties zitten sinds de verbouwing geclusterd in een gang met bijbehorende werkruimte waar kasten staan met gezamenlijk oefenmateriaal. Dit materiaal (daltontaken, toetsen, etc) wordt tegenwoordig ook digitaal opgeslagen in onze sharepoint. Het ontmoeten van medewerkers gebeurt niet alleen in de clusterruimtes, maar ook in de personeelsruimte waar alle collega's terecht kunnen voor gezamenlijke maaltijden, maar ook voor een informeel praatje.

Ontwikkelpunten:

De school is op zoek naar een manier waarop we het vakoverstijgend werken kunnen voortzetten en verstevigen binnen de daltonblokken en stimuleert collega's tijdens studie- en ontwikkeldagen om elkaar op te zoeken en de samenwerking verder uit te breiden. De pilot met *Simulise* biedt een mooie gelegenheid om meer vakoverstijgend aan de slag te gaan. Sinds de komst van de chromebooks in havo 4 werken we met Google Classroom. Dit is het digitale middel waarmee leerlingen kunnen samenwerken. Deze tool verdient meer aandacht en scholing van docenten en leerlingen om uitgebreidere samenwerking in de toekomst mogelijk te maken. De samenwerking tussen de drie campusscholen heeft dit jaar meer vorm gekregen door de pilot met de *Campus Academy*. Aan het einde van periode 3 wordt deze pilot geëvalueerd en aan de hand hiervan mogelijk uitgebreid. We hebben het voornemen om een cultuurdag in te voeren, waarbij de mogelijkheid bestaat om vakoverstijgend aan de slag te gaan.

De effectiviteit van het samenwerken door alle leerjaren heen kunnen we zichtbaar maken door een doorlopende leerlijn samenwerking uit te zetten van leerjaar 1 tot en met 6. Daarmee kunnen leerlingen ook meer handvatten krijgen (en richtlijnen) om beter te leren samenwerken. Goede reflectie op een samenwerkingsopdracht kan daar onderdeel van zijn. De pilot met *Simulise* moet hier een aanjager voor zijn.

Visitatieteam

In de gehele school is een positieve, stimulerende en prettige werkomgeving en leerklimaat waarneembaar. Dit wordt ervaren door alle actoren in de school maar ook door ouders en de

oudercommissie. Dit schoolklimaat is een constructieve basis om samenwerking te stimuleren omdat er een gevoel van vertrouwen aanwezig is. Het feit dat er in (voornamelijk) de bovenbouw sprake is van een samenwerkingsverband binnen de schoolcampus draagt bij aan interscolaire samenwerking. Binnen de school is al veel bereikt en geëxperimenteerd. Ook het samenwerkingsverband tussen de scholen van de Zuidwester heeft een grote meerwaarde om kennis te delen en te vergaren. Het uitwisselen van expertise binnen geledingen en/of vaksecties helpt om elkaars inzet en ervaring met samenwerking te kunnen vergroten, versterken en inzichtelijk te maken. Er vinden veel manieren (op verschillende niveaus) van samenwerken plaats. Echter wordt dit niet altijd benoemd waardoor leerlingen niet direct kunnen benoemen hoe vaardig ze hierin zijn, wat hen wordt aangeboden en hoe er wel degelijk te werk wordt gegaan. Bekwaamheid op dit gebied is er absoluut, bij zowel docenten als leerlingen. Er kan nóg meer bereikt worden als er een omschakeling gemaakt kan worden van onbewust bekwaam naar bewust bekwaam. Het in kaart brengen van een leerlijn van de kernwaarde samenwerken kan hiervoor een instrument zijn. Wanneer er een uniforme taal binnen de school wordt gehanteerd waarbij samenwerkingsvormen benoemd worden kan de bewustwording van het hanteren en aanleren van deze vaardigheid vergroten. Binnen het curriculum van het cultuurprofiel, bijvoorbeeld binnen de kunst- en cultuurvakken, wordt samenwerking op verschillende niveaus sterk waargenomen. Hier wordt bereikt dat leerlingen van elkaars kwaliteiten gebruik kunnen en moeten maken om tot een gemeenschappelijk doel te komen. Het is een voorbeeld van een parel binnen de school op het gebied van samenwerking. Ook andere vaksecties laten al duidelijk zien dat er met werkvormen binnen de les of bijvoorbeeld het creëren van daltontaken tot samenwerking overgegaan dient te worden door leerlingen. De (vakoverstijgende) workshops, themaprojecten en andere invullingen voor de daltonuren bieden ook uitdaging voor de leerlingen om hun sociale vaardigheden te versterken. Het gevoel van vertrouwen binnen de school wordt ook uitgedragen door het creëren van de dalton(samen)werkplekken waar leerlingen in een vrije omgeving samen aan taken kunnen werken. De 'groene daltonuren' worden door leerlingen bewust gekozen vanwege de daaraan verbonden samenwerkingsvorm. Leerlingen kunnen dus buiten vaklessen om ook keuzes maken in hun wenselijke werkvorm tijdens o.a. daltonuren. Uit de ouderraad komt de aanbeveling om samenwerking vanaf klas 1 meer vorm te geven.

De samenwerking binnen de campus tussen docenten/vaksecties is en blijft zowel een kans als een uitdaging.

1.4 Reflectie

School

De basis voor zelfontwikkeling is reflectie. Dat houdt voor leerlingen in dat ze zelf betekenis kunnen geven aan hun (leer)ervaringen. Van docenten verwachten we enerzijds dat zij kunnen reflecteren op hun eigen onderwijspraktijk en professioneel handelen en anderzijds dat zij leerlingen leren reflecteren op wat zij doen, denken, willen, voelen en weten. Reflectie op Markenhage is onder andere terug te vinden in:

1. de les en de daltonuren;
2. de gesprekken met leerlingen en ouders;
3. de wijze waarop collega's reflecteren op zichzelf;

4. de reflectieverslagen bij grote taken en opdrachten;
5. de werkwijze met reflectieformulieren na toetsen en toetsweken;
6. collegiale consultatie;
7. formatief evalueren (zie *Verantwoordelijkheid*); en
8. de pilot met *Simulise* (zie *Verantwoordelijkheid*).

Op Markenhage reflecteren leerlingen en docenten op verschillende manieren. Gebruikte methodes zijn: het nabespreken van lessen, het voeren van voortgangsgesprekken met de mentor en het invullen van evaluatieformulieren en reflectieformulieren. Mentoren laten leerlingen terugblikken op hun prestaties in de toetsweken en hun voorbereidingen daarop. Leerlingen in de brugklassen reflecteren aan het einde van elke periode op hun inzet, prestaties en gedrag. Deze reflectie vormt de basis voor een gesprek met de mentor en het 10-minutengesprek met de ouders. Deze terugblik per periode komt ook in de andere leerjaren terug, maar gebeurt niet overal even structureel.

Reflectie op toetsen en opdrachten (zoals daltontaken) en op het proces en de samenwerking vindt plaats op groepsniveau (klassen of deelgroepen) en op individueel niveau. De '360 graden feedback' die (beginnende) docenten en teamleiders gebruiken, wordt soms ook ingezet voor leerlingen. Secties zetten ook digitale middelen in voor reflectie. Zo maakt de sectie economie gebruik van Learnbeat, een adaptief leerprogramma, dat leerlingen persoonlijke feedback geeft op hun opdrachten. Andere vakdocenten zetten gesprekswerkvormen, zoals het onderwijsleergesprek en discussies, in voor reflectie. Voor CV en CKV vormt reflecteren de basis voor het proces en het eindresultaat. Bij kunst is er voor elk niveau een vast format voor reflectie.

De reflectie is nog wel veel docentgestuurd en docentafhankelijk. Binnen sommige secties zijn collega's goed op de hoogte van elkaars reflectiemethoden, maar dat is niet in elke sectie het geval. Docenten reflecteren ook op hun eigen functioneren. Dat gebeurt aan de hand van de functioneringsgesprekken, van de LED-enquêtes en van de daltoncursus, maar ook aan de hand van collegiale consultaties (zoals in de CV-sectie). Het gesprek met leerlingen over de LED (Leerlingen Evalueren Docenten) ervaren docenten als zeer waardevol. Het LMT gebruikt onder meer de tevredenheidsonderzoeken om te reflecteren op het eigen handelen. De daltonkernwaarden spelen in alle gevallen een prominente rol.

Ontwikkelpunten:

Verschillende docenten geven aan dat zij een duidelijke visie van de school verlangen op het gebied van reflecteren. Waar wil de school naartoe? Welke methoden passen bij ons daltononderwijs? Wat verwachten we van de reflecterende brugklasser en wat van de reflecterende bovenbouwer? Dat is nu nog niet helder. Leerlingen stellen op hun beurt dat reflectie nu te vaak een 'verplicht nummertje' op papier is, maar dat deze vorm van reflecteren voor hen nog te weinig oplevert. Ze zien wel toegevoegde waarde in het gesprek dat ze voeren met hun mentor op basis van een ingevuld reflectieformulier. Leerlingen moeten dus meer de profijten en voordelen van reflecteren gaan zien en ervaren.

Reflectie mag nog nadrukkelijker aanwezig zijn in onze lessen. Verder geeft een aantal collega's aan behoefte te hebben aan meer collegiale consultatie binnen de teams. Daar willen ze graag vaste weken en momenten voor in de jaaragenda. Ook hebben veel docenten de wens meer op andere scholen te kijken, zoals nu ook gebeurt voor de daltoncursus.

Een andere ambitie is om leerlingen bewuster te leren reflecteren. Concreet kan dat worden vertaald in (de implementatie van) een doorlopende 'leerlijn' van brugklas naar examenklas met reflectievaardigheden. Reflectie moet bovendien de motor worden binnen Simulise, het digitale portfolio-platform, waarin leerlingen dankzij het gebruik van rubrics inzicht krijgen in hun eigen vaardigheden.

Enkele docenten denken na over het schoolbreed maken van leerlinggestuurde oudergesprekken, zoals in het decanaat en in de brugklas al gebeurt. Leerlingen krijgen daarin de regie in het voeren van gesprekken met docenten, mentoren en ouders. Ze bereiden de gesprekken goed voor en reflecteren in het gesprek op hun eigen functioneren en handelen. Ook denken ze na over wat ze nodig hebben om betere prestaties te behalen of bepaalde vaardigheden te verbeteren op school.

Visitatieteam

Binnen de school wordt er op diverse manieren gereflecteerd, dit lijkt vaak docent-afhankelijk plaats te vinden. Dat geldt op les-niveau zowel voor de leerling als voor de docent. Niet bij alle lessen is reflectie op leerdoelen en het proces een vast onderdeel. De school heeft een mooie start gemaakt met het programma Simulise. Daarnaast vinden er in de brugklassen driehoeksgesprekken plaats waarbij de leerling eigenaar is van het gesprek. Onze aanbeveling zou zijn om de feedback van docent naar leerling een prominentere rol te geven. Dit zou voor de leerling geborgd kunnen worden in het programma Simulise. De feedback/feedforward kan op deze manier gebruikt worden bij de driehoeks/reflectiegesprekken van de leerling.

Het instrument LED (Leerlingen Evaluatie Docenten) wordt nog niet door alle docenten ingezet. De feedback van leerlingen op het didactisch/pedagogisch handelen van docenten kan bijdragen tot een verdere ontwikkeling van het Daltonprofiel over de volle breedte van de school.

1.5 Effectiviteit / Doelmatigheid

School

Markenhage heeft de afgelopen jaren stappen gezet op het gebied van effectiviteit en doelmatigheid. Effectiviteit op Markenhage is onder andere terug te vinden in:

1. het werken met weektaken en studiewijzers (zie *Zelfstandigheid*)
2. differentiatie en het werken met leerdoelen
3. de daltonuren en daltonblokken
4. reteaching (RET)
5. de daltonwerkplekken (zie *Samenwerking*)
6. het vakoverstijgend werken (zie *Samenwerking*)
7. het werken met digitale middelen (zie *Zelfstandigheid*)
8. het vergroten van eigenaarschap bij leerlingen.

De studiewijzers bevatten de leerdoelen voor een periode, de leerdoelen per les komen aan het begin van de les aan bod en aan het einde van de les reflecteren leerlingen steeds vaker op de les. Steeds meer vakken formuleren doelen op verschillende niveaus, waardoor er gedifferentieerde leerroutes ontstaan (o.a. bij wiskunde waar gewerkt wordt met drie leerroutes).

De afspraken met betrekking tot de daltonuren zijn aangescherpt, na een enquête onder leerlingen en docenten. Hierdoor is voor leerlingen en docenten helder wat er van hen wordt verwacht en dit verhoogt de doelmatigheid van de daltonuren. In het schooljaar 2017/2018 zijn er daltonblokken ingevoerd op de dinsdag- en donderdagmiddag. Naast reguliere daltonuren is er die middagen een breed aanbod aan keuzemogelijkheden en worden er, deels vakoverstijgende, onderwijsprojecten aangeboden. Leerlingen hebben op deze manier de mogelijkheid om twee dagen in de week tot 16 uur, onder begeleiding, aan hun weektaak te werken. Vooral leerlingen in de onderbouw maken hier op een slimme manier gebruik van. De ervaring is dat zowel de daltonuren als de daltonblokken door de meeste leerlingen op een efficiënte wijze worden gebruikt. Doordat de hele school tegelijkertijd daltontijd heeft, kunnen leerlingen uit de bovenbouw leerlingen uit de onderbouw helpen. Dit organiseren we in het tutoruur, maar het vindt tijdens daltonuren ook spontaan plaats.

We bieden ondersteuningslessen aan voor leerlingen die hulp nodig hebben bij de kernvakken. Doordat wij leerlingen in die RET-uren vastzetten, is de motivatie niet altijd even hoog, wat ook de effectiviteit benadeelt.

Markenhage heeft de afgelopen jaren steeds een voldoende oordeel van de inspectie gekregen op de opbrengstenkaarten. Het gemiddelde CE-cijfer loopt in havo / vwo helaas wat terug en dreigt op een onvoldoende uit te komen. Gerichte analyse hiervan, gesprekken met secties en de start met examentrainingen (o.a. in de daltonblokken) moeten ervoor zorgen dat dit onderdeel verbetert. Op alle andere onderdelen waar de inspectie naar kijkt, is de afgelopen jaren goed gescoord. Er heeft in de periode 2016-2020 geen inspectiebezoek plaatsgevonden.

Ontwikkelpunten:

Op een aantal punten kunnen we nog werken aan de verhoging van de effectiviteit van ons onderwijs. Zo streven we naar meer gedifferentieerde leerroutes en studiewijzers bij de verschillende vakken en willen we de stap gaan zetten naar het vergroten van het eigenaarschap van leerlingen, door hen meer zelf hun doelen te laten stellen.

De inrichting van de daltonwerkplekken behoeft nog aandacht. Met pakkende kreten, mooie werken van onze leerlingen en mogelijk nog wat, worden dit de "huiskamers" van de leerlingen. Hiermee verbeteren we het werkklimaat van de leerlingen.

Visitatieteam

De nieuwe daltonuren-structuur (kleuren geven de functie en de vorm van de daltonuren aan) wordt positief ervaren door docenten en leerlingen.

Leerlingen in de bovenbouw geven aan behoefte te hebben aan een werkruimte/lokaal waar ze in de tussenuren kunnen werken. Tussenuren kunnen gebruikt worden als les/compensatie voor de lessen op het laatste deel van de dag, maar hier ervaren leerlingen grote verschillen in de toepassing ervan.

Motivatie/uitdaging voor leerlingen: in de gesprekken met leerlingen werd duidelijk dat zij meer uitgedaagd willen worden. Dit vergt niet alleen meer gesprekken met leerlingen over hun leerbehoefte, maar ook gesprekken met docenten/secties over de opzet van flexibele leertrajecten en leerroutes (vakken versnellen of examen op een hoger niveau).

1.6 Borging als Voorwaarde

School

De afgelopen jaren hebben we vooruitgang geboekt op het gebied van borging. Vanuit het schoolplan stellen we jaarlijks activiteitenplannen op, die aan het einde van het jaar worden geëvalueerd en die de basis vormen voor het nieuwe activiteitenplan van het volgende jaar. De nieuw gevormde teams maken dit jaar, op basis van het activiteitenplan van dit jaar, een teamplan. Borging op Markenhage is verder onder andere terug te vinden in:

1. de PDCA-cyclus die wij o.a. toepassen bij school- en activiteitenplannen;
2. de ontwikkeling van ons daltonboek;
3. de daltonscholing voor (nieuwe) docenten;
4. de tevredenheidsonderzoeken;
5. de tussensitatie van juni 2019;
6. de leerlingenraad en de leerlingenpanels; en
7. het ontwikkelen van een vaardighedenleerlijn n.a.v. de pilot met *Simulise* (zie *Verantwoordelijkheid*).

Onderwijsontwikkelingen worden steeds meer vastgelegd in beleidsplannen (onder andere werken met studiewijzers, vaardighedenonderwijs, burgerschapsvorming, taal- en rekenbeleid, lenteschool, beleid met betrekking tot daltonuren en -blokken) en ook deze documenten worden jaarlijks geëvalueerd en bijgesteld. Evaluatie vindt vaak plaats door middel van enquêtes onder leerlingen en onder personeel. Alle aspecten die met dalton te maken hebben, worden gebundeld in een daltonboek, die we als bijlage aan de schoolgids willen toevoegen.

Er is een procedure voor de begeleiding en beoordeling van nieuwe docenten, zodat zij zich snel eigen maken met het werken op Markenhage. Na een introductie-ochtend voordat het schooljaar start, volgen er in de loop van het jaar vier bijeenkomsten van de daltontraining voor nieuwe docenten en zijn er vier intervisiebijeenkomsten. Eén van onze collega's is het gehele jaar als begeleider van nieuwe docenten beschikbaar voor vragen, zorgen en begeleiding. Voor collega's die wat langer op onze school werkzaam zijn, is er de zuidwester-daltontraining die Markenhage samen organiseert met het Maurick College in Vught. Deze cursussen dagen collega's uit samen te werken en te experimenteren. Dit jaar

startten we ook met een daltoncursus 2.0 voor collega's die alle cursussen al hebben afgerond maar nog steeds geïnspireerd en uitgedaagd willen worden binnen dalton. Ook deze cursus is een samenwerking tussen de vijf daltonscholen van de "Zuidwester" en bestaat uit twee bijeenkomsten waar verdiepende thema's worden aangeboden. Meerdere collega's hebben daarnaast meegedaan aan de Nunspeet tweedaagse. Ook de bijeenkomsten vanuit de Zuidwester scholen (onder andere voor daltonwerkgroepleden en mentoren) zijn de afgelopen jaren door verschillende docenten bezocht.

Jaarlijks nemen we tevredenheidsonderzoeken af bij leerlingen en bij medewerkers; eens in de drie jaar vragen wij al onze ouders naar hun tevredenheid. De uitkomsten analyseren en bespreken we in de schoolleiding en vervolgens in de teams.

De afgelopen jaren werkte de onderwijsontwikkelgroep (OOG) aan beleid met betrekking tot studiewijzers, toetsbeleid en beleid met betrekking tot daltonuren en -blokken. Ook zijn de profielen voor docenten en leerlingen ontwikkeld. Dit jaar is er geen onderwijsontwikkelgroep actief, maar is een groep betrokken (dalton)docenten aan de slag gegaan met de voorbereiding op de visitatie en is een aparte werkgroep gestart met de invoering van *Simulise*. De ontwikkelingen met betrekking tot dalton hebben we in het voorjaar van 2019 middels een tussensiteering voorgelegd aan enkele *critical friends* uit het dalton-netwerk. Het verslag van deze tussensiteering sturen we als bijlage bij deze zelfevaluatie mee.

Leerlingen betrekken we actief bij de ontwikkelingen in de school. Alle teamleiders spreken geregeld met een afvaardiging van leerlingen uit het eigen team in het leerlingenpanel. De locatiedirecteur spreekt de leerlingenraad minimaal 4 maal per jaar. Markenhage heeft een actieve, betrokken ouderraad die ongeveer zes maal per jaar bijeenkomt. Ook dit jaar leverde de ouderraad een bijdrage aan de samenstelling van deze zelfevaluatie.

Ontwikkelpunten:

Het daltonboek krijgt dit jaar verder vorm en zal volgend jaar als bijlage aan de schoolgids worden toegevoegd, zodat voor iedereen inzichtelijk en ook overzichtelijk is wat er op het gebied van dalton op Markenhage gebeurt. We moeten daarbij heldere afspraken maken wie verantwoordelijk wordt voor dit dalton(groei)boek, opdat het constant aangepast wordt aan de actualiteit.

Er zijn veel ontwikkelingen op daltongebied gaande op Markenhage, maar deze komen momenteel niet op één punt samen. Daarom zullen we volgend schooljaar de daltonwerkgroep in ere herstellen, zodat zij de verschillende ontwikkelingen kunnen bundelen, er zicht op kunnen houden en nieuwe ontwikkelingen in gang kunnen zetten. Verder streven we ernaar dat dalton als vast agendapunt terugkeert in team- en sectieoverleggen en willen we elke medewerker uitdagen om aan te geven welke stap hij / zij op het gebied van dalton jaarlijks gaat zetten.

Visitatieteam

De school heeft beschreven hoe de daltonontwikkeling geborgd wordt d.m.v. enquêtes, een tussensiteering door daltoncollega's van andere scholen, het scholingstraject (nieuwe) docenten. Het doorontwikkelen van de onderwijsontwikkelgroep naar een schoolbrede daltonwerkgroep staat op de agenda.

2 Ontwikkelvermogen

Parels van de school (hier zijn we trots op)

- Betrokkenheid van medewerkers bij de leerlingen en bij elkaar. De sfeer is goed en laagdrempelig. Leerlingen voelen zich veilig - ook bij elkaar - en stappen gemakkelijk op hun docenten af.
- Invoering van daltonblokken, waarin plaats is voor (vakoverstijgende) onderwijsprojecten zoals de voorleeswedstrijd, schaken, voorbereiding PWS en dalton-extra.
- LO-bovenbouw (keuze uit een breed scala aan LO-lessen)
- Ontwikkeling vaardighedenonderwijs/portfolio; start met Simulise.
- Studiewijzers (met leerdoelen) leidend in onderwijs bovenbouw. Werken met weektaken in de onderbouw.
- Ontwikkeling en uitbreiding van daltontrainingen voor docenten (i.s.m. zuidwester).
- Podiumklas (leerlingen krijgen extra les in dans, zang en drama en werken jaarlijks toe naar een voorstelling).
- Atelierklassen (leerlingen krijgen extra les in 2D- en 3D-technieken en werken jaarlijks toe naar twee exposities).
- Breed aanbod van kunstvakken voor al onze leerlingen (zowel in onder- als bovenbouw).
- Ontwikkeling van de *Campus Academy*, een bandbreedte met keuzemogelijkheden voor leerlingen in hv4.
- Maatschappelijke stage voor alle leerlingen in leerjaar 4.
- Cultuurreizen in mavo 4, havo 5 en vwo 5.

Ontwikkelings – en onderzoeksvragen (hier willen we meer van weten)

- Hoe kunnen we de daltonkernwaarden nog zichtbaarder maken in de Campus bovenbouw? Hoe kijkt het visitatieteam aan tegen de effectiviteit van de daltonuren en hoe is deze mogelijk nog te vergroten?
- Hoe versterken we vakoverstijgend en leerdoelgericht werken?

Onze verwachting van de uitslag van de visitatie (tussentijdse visitatie of niet)

Wij verwachten een positieve uitslag van de visitatie en een verlenging van 4 jaar. Markenhage is volop in (dalton)ontwikkeling en het onderwijs op onze school is echt in beweging. De dalton-identiteit van de school staat niet (meer) ter discussie en we weten deze identiteit ook steeds meer naar buiten uit te dragen. Steeds meer leerlingen kiezen voor onze school vanwege het feit dat we een daltonschool zijn.

Waar staat onze school bij de volgende visitatie? (lange termijnvisie)

- Leerlingen werken minder van toets naar toets en zijn meer, op hun eigen niveau, aan de slag met hun ontwikkeling. We bereiken dit door (nog) meer in te zetten op formatieve evaluatie en minder op summatieve toetsing. Leerlingen stellen hierbij steeds meer hun eigen (leer)doelen op en hebben zodoende meer regie op het leerproces.
- We stomen leerlingen klaar voor de toekomst, een toekomst waarbij digitale middelen niet meer weg te denken zijn. Om leerlingen hier beter op voor te bereiden, maken we meer gebruik van ICT in de les en komen alle leerlingen met een eigen mobile device naar school. Leerlingen worden daarnaast digitaal vaardig gemaakt. Meer inzet van digitale middelen zorgt er ook voor dat we leerlingen meer op maat kunnen bedienen.
- De pilot met Simulise is omgezet in een instrument dat schoolbreed wordt gebruikt om de ontwikkeling van vaardigheden van onze leerlingen te volgen; op basis daarvan is een vaardighedenleerlijn ontwikkeld.
- Er zijn meer vakoverstijgende projecten en we steken meer in op levensecht onderwijs. Dit verhoogt de motivatie van de leerlingen, leerlingen zien beter de samenhang tussen de vakken en het onderwijs sluit meer aan op de belevingswereld van de leerlingen (of haalt hen er juist met opzet uit), wat, naar ons idee, het leren versterkt.
- We vinden het belangrijk dat leerlingen van elkaar en met elkaar leren, en dat docenten dit ook steeds meer gaan doen. Intervisie en collegiale consultatie krijgen een vaste plek in onze manier van werken. De school ontwikkelt een heldere visie op reflectie en heeft deze uitgewerkt in een leerlijn voor leerlingen en in het scholingsplan voor medewerkers.

Visitatieteam

De school mag met recht trots zijn. Niet alleen op het unieke aanbod voor de leerlingen in het kader van het cultuurprofiel en vanuit de samenwerking met de andere twee Campusscholen, maar ook op datgene wat bereikt is in de vormgeving van daltononderwijs in de afgelopen vier jaar.

Ten aanzien van de ontwikkelvragen (*Hoe kunnen we de daltonkernwaarden nog zichtbaarder maken in de Campus bovenbouw? Hoe kijkt het visitatieteam aan tegen de effectiviteit van de daltonuren en hoe is deze mogelijk nog te vergroten? Hoe versterken we vakoverstijgend en leerdoelgericht werken?*) is het visitatieteam van mening, dat de school zeker in staat zal zijn om deze vragen exploratief te onderzoeken door te kijken bij andere (dalton)scholen. Laat deze vragen leidend zijn voor de daltonwerkgroep.

De lange-termijn-visie is in de ogen van het visitatieteam een duidelijke markering van de roadmap voor de school.

3. Gedeeld eigenaarschap

Uit de gesprekken met:

---

leerlingen(raad)

Leerlingen zijn blij met hun keuze voor deze school. Het mooiste op hun daltonschool vinden de leerlingen dat er ruimte is om jezelf te zijn en dat er ruimte is om je zelfstandigheid te ontwikkelen. Bovendien mag je er uitzien zoals je wil.

Het eerste jaar is er veel begeleiding en reflectie en de mate van vrijheid wordt in de loop van de jaren steeds groter.

De leerlingen ervaren het reflecteren als vrijblijvend. Het is voor hen het moment om de tas weer in te pakken. Het is ook erg docentafhankelijk of er gereflecteerd wordt. Het differentiëren is altijd in overleg met de docent. Is niet terug te vinden in de weektaak of in de studiewijzer.

Volgens de leerlingen helpt het als docenten op meerdere manieren kunnen uitleggen en kan de ideale docent motiveren, kwaliteiten laten gebruiken, enthousiasmeren. En een docent dient duidelijk te zijn in de regels en in wat hij of zij van de leerlingen verwacht.

De leerlingen ervaren veel rust tijdens de daltonuren en vinden ze dat ze goed geholpen kunnen worden. Als je niet op tijd je daltonuur inplant kan je niet altijd bij je eigen vakdocent zitten. Dat vinden de leerlingen wel vervelend. Ook zijn er naar verhouding te weinig groene en rode daltonuren. Vooral de rode daltonuren vinden ze prettig. Velen zorgen ervoor dat ze tijdens die uren veel werk afkrijgen, zodat ze thuis minder te doen hebben. Tijdens de daltonuren is er een goede werksfeer.

Als je hulp nodig hebt van een docent of mentor kan je daar volgens de leerlingen altijd om vragen en dat ervaren ze als erg prettig.

De tussenuren vinden ze nu erg chaotisch. Graag zouden ze een lokaal willen hebben om dan te kunnen leren voor een toets. Tevens geven ze aan ook de keuze willen hebben om bijvoorbeeld naar de Jumbo te kunnen gaan. Ze zouden dan regels willen voor de daltonwerkruimtes.

Vraag: Wanneer zit je op de daltonwerkplekken?

Leerlingen: als je buiten de les aan je taken wilt werken. Als je les hebt, moet je natuurlijk wel eerst toestemming vragen aan de docent. In tussenuren mag je er sowieso zitten om te werken.

De leerlingenraad had meegedacht over een fijnere inrichting en aankleding van de daltonwerkplekken. Er zijn gesprekken geweest met een architect en leerlingen voelden zich op dat moment erg serieus genomen, maar zijn wel een beetje teleurgesteld dat het uiteindelijk niet helemaal geworden is zoals gepland. Ze blijken waarde te hechten aan decoratie (motiverende teksten bijvoorbeeld), maar dat is (nog) niet aanwezig.

De leerlingen begrijpen dat er iets gedaan moest worden aan het lopen tijdens de daltonuren. Alleen ervaren ze de looppassen in de daltonuren als erg kinderachtig en zien ze het als een “plasketting”.

Vraag: Wanneer is een taak motiverend/effectief? Heb je keuzevrijheid in taken?

Leerlingen: Als er uitdaging in zit. Het werkt ook motiverend als er rekening wordt gehouden met wat iemand al kan. Iemand die bijvoorbeeld een wiskunde som snapt, hoeft niet tien sommen te gaan maken om het beter te snappen. Dan is het na twee of drie ook wel klaar. Keuzes van leerroutes zou een fijne optie zijn. Bij sommige docenten gebeurt dit wel, maar bij lang niet iedereen.

Vraag: Mag je sommige vakken (waar je goed in bent) versneld afronden of op een ander niveau volgen?

Leerlingen: Nee, maar soms mag er wel gecompenseerd worden in de lessen. Iemand die meer tijd nodig heeft voor bijvoorbeeld wiskunde en Frans heel makkelijk vindt, mag dan een lesuur minder Frans volgen om met wiskunde bezig te gaan.

---

ouders, OR- MR

De ouders gaven aan waarom hun kinderen voor Markenhage hebben gekozen. Een aantal genoemde redenen: de atelierklas, de dansklas, de positieve sfeer op school, creatieve mogelijkheden voor leerlingen, vrijheid en verantwoordelijkheid (Daltononderwijs). Een aantal jaren geleden profileerde Markenhage zich vooral als cultuurprofielschool, maar ouders merken dat zowel intern (binnen de schoolmuren) als extern (presentatie naar buitenwereld) de nadruk meer op het Daltononderwijs komt te liggen. De geluiden daarover zijn positief.

Ook is er een andere verandering te merken geweest: de organisatiestructuur is nu beter geworden. Er zijn andere teamleiders, meer zichtbaar/aanspreekbaar binnen de school en voor ouders. Een ouder omschreef heel mooi dat Daltononderwijs na 1 - 2 jaar zijn vruchten begint af te werpen, door de stapsgewijze manier waarop de school werkt naar meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid. Daar hebben leerlingen buiten school ook heel veel baat bij! Mooi compliment voor Markenhage en het Daltononderwijs!

De ouders gaven als verbeterpunten aan: de samenwerking tussen leerlingen in de klas zou meer/beter kunnen. Ook zou er meer gedifferentieerd kunnen worden. Leraren geven over het algemeen nog vrij traditioneel (frontaal) les, ouders zouden ook graag zien dat een leraar een wat meer coachende rol aanneemt.

Doordat Markenhage in de bovenbouw havo/vwo samenwerkt met de buurscholen van de campus, hebben leerlingen soms les van de docenten van de andere scholen. Het is een mooie oplossing, maar leerlingen merken wel dat docenten van andere scholen een andere manier van werken/lesgeven gewend zijn. Dit levert soms wat wrijving op en ouders geven daarbij aan dat hier wat meer aandacht aan besteed zou mogen worden.

Samenvattend: Ouders geven de school als cijfer een 7.5 - 8. Markenhage is een lerende school. Een ouder geeft aan dat zij zelf ook wel op deze school had willen zitten, zo fijn ervaren haar kinderen Markenhage.

---

medewerkers (OP en OOP)

De medewerkers zijn trots op:

- De sfeer in de school, bij docenten en leerlingen. Iedereen kent iedereen met name ook door de Daltonuren. Er is sprake van één team en leerlingen hebben hierdoor de gelegenheid om 'hun ding te kunnen doen'. Dit zien we heel sterk bij de cultuurvakken, maar zeker ook bij de overige vakken.
- Het nieuwe Dalton-urensysteem: de Daltonblokken in de middag bieden meer mogelijkheden voor invulling met (project)taken. Leerlingen moeten per periode 10 uur maken, maar bijvoorbeeld in M3... zijn er leerlingen die de afgelopen periode 16 uur hebben gedaan. Ook in de bovenbouw gebeurt het regelmatig, dat er meer dan 10 uur in de periode wordt gemaakt. Het werkt nog niet perfect, behoeft hier en daar nog wat aanpassingen, maar iedereen is enthousiast.
- Zelfstandigheid: in de bovenbouw worden de studiewijzers per periode ingevuld. Leerlingen kunnen dus voor een hele periode vooruit plannen. Daarin staan ook de weekdoelen en periodedoelen vermeld. Bijvoorbeeld Geschiedenis: leerlingen gaan hier zelfstandig mee aan het werk en het toetscijfer geeft inzicht in de aanpak van de leerling. Indien blijkt dat een leerling dit niet goed heeft opgepakt, wordt het gesprek aangegaan. Voor CKV wordt zelfs een stw voor het hele jaar ingevuld aan het begin van het schooljaar. Aan het einde van het schooljaar moet alles af zijn. De docent houdt de vinger aan de pols voor wat betreft de tussenliggende deadlines. De zelfstandigheid van de leerlingen komt ook naar voren bij het kiezen en plannen van de Daltonuren.
- Bij verschillende vakken wordt er soms binnen de klas/groep gedifferentieerd. Bij Frans wordt de groep in 3 kleinere groepen verdeeld naar te verwerken onderwerp van de leerstof en/of niveau van begeleiding. Bij Tekenen wordt er gewerkt met aparte uitleg voor een individuele leerling of klein groepje van leerlingen bij verwerkingsopdrachten. De rest van de klas is dan zelfstandig aan het werk. Voor dat er individueel wordt begeleid, is de opdracht om eerst bij een klasgenoot hulp te vragen. Verder is er voor de examenklassen besloten, om de laatste 5 weken geen klassikale lessen meer te geven. Deze leerlingen kunnen naar behoefte kiezen welke modules (gesplitst naar onderdeel van de vakken) zij nog willen volgen voor extra ondersteuning en examentraining. Vier modules zijn verplicht.
- Effectiviteit Daltonuur: de effectiviteit van het daltonuur wordt als hoog ervaren. Dit geldt voor zowel docenten als leerlingen. In de bezoeken van de Daltonuren is dit zeer goed zichtbaar. Leerlingen geven aan dat dit afhangt van de positie die de docent inneemt.
- Regels en kaarten: deze 'maatregelen' zijn genomen op basis van de behoeftes bij leerlingen en docenten. Leerlingen zijn hier vooral blij mee, omdat het duidelijkheid verschaft. De meerderheid van de docenten staat hier volledig achter en is blij met deze aanpak.

Verbeterpunten:

- Reflectie: wordt momenteel op 3 niveaus ingezet: toetsniveau (RTTI-onderdelen, proces), vanuit de mentorrol (brugklas en het programma Simulise) en lesinhoud (leerstof, werkvorm). Maar reflectie mag nog meer worden uitgebouwd.
- In de communicatie naar ouders mag de dialoog over de daltonkernwaarden een grotere rol krijgen.

---

schoolleiding en daltoncoördinator(en)

Zelfevaluatie: Hoe hebben jullie het aangepakt?

Vanuit een studiedag begonnen. De kernwaarden verdeeld en gekeken waar we stonden. Daarna, waar we naartoe wilden. Alle informatie hebben de karretrekkers getrechterd. Ouders en leerlingen zijn bevraged via de leerlingenraad en de ouderraad.

Waar staan jullie nu? De nieuwe daltonuren-structuur staat stevig overeind (met kleurenindicatie voor functie en werkvorm). Met name in de daltonblokken op de middagen is er een zone gecreëerd waarin o.a. leerjarenoverstijgend projectonderwijs plaats kan vinden. Nu de structuur staat is er meer ruimte voor het nadenken over de inhoud en het (masterclass)aanbod van de daltonblokken.

De schoolleiding bestaat voor een groot deel uit nieuwe teamleiders, er is een constructieve werksfeer. Door de kleinere teams ontstaan meer initiatieven en is er meer betrokkenheid van docenten bij de leerlingen. Er wordt goed 'feeling' gehouden met de leerlingen: teamleiders gaan met leerlingen in gesprek in de daltonuren zodat de inbreng van leerlingen op de onderwerpen gegarandeerd is.

Welke onderwerpen staan op de agenda voor de komende jaren?

- formatief evalueren
- meer differentiatie in leertrajecten
- studiewijzers: dit zijn nog vaak 'spoorboekjes' van de docent. Hoe krijgen leerlingen meer regie vanuit hun eigen (keuze)verantwoordelijkheid?

De onderwijsontwikkelgroep zal omgevormd worden naar een schoolbrede daltonwerkgroep om alle ingezette en nog te ontwikkelen beleidslijnen te coördineren.

Wat maakt het zo mooi om op deze school te werken?

Teamleiders en schoolleiding benoemen de tops:

- hoge acceptatiegraad van leerlingen onderling
- goed pedagogisch klimaat
- leerlingen durven te groeien als ze meer ruimte krijgen.

---

bestuur

Gesprek met Caroline Klein (rector Campus) en Berend Buddingh (bestuurder SKVOB)

Markenhage bevindt zich als daltonschool sinds vier jaar in een unieke samenwerkingschool (De Campus) samen met twee andere vernieuwingscholen: het Orion Lyceum (Pleionschool) en het Michaël College (Vrije school). Dit samenwerkingsconcept kan je kenschetsen als een traject van 'verstandshuwelijk' naar samenwerking op docentenniveau. In dit samenwerkingsverband is een gedeeltelijk gezamenlijke bovenbouw gestart, waarin de docenten van de drie scholen voor een

aantal vakken lesgeven aan groepen die bestaan uit leerlingen van de drie scholen. In dit samenwerkingsverband tracht iedere school haar 'eigenheid' te bewaren maar in de ogen van de rector en het bestuur is een ongelooflijke kwaliteitsslag gemaakt, waarbij de onderwijs-ervaringswereld van de leerlingen uit de drie scholen groter is geworden: in de Campus Academy kunnen leerlingen twee lesuren per week een keuze maken uit het lesaanbod van de drie scholen. De profilering van het daltonkarakter van de school is duidelijker neergezet in de laatste vier jaar in samenhang met het cultuurprofiel van Markenhage. Daarnaast is er een reorganisatie geweest van de schoolorganisatie: een nieuwe schoolleiding en kleinere teams die meer beleidsruimte krijgen. Dit proces heeft veel energie gekost, maar daardoor is er ook meer ruimte ontstaan voor de inhoud, de daltonontwikkeling.

Rector en bestuurder kijken tevreden terug op de afgelopen vier jaar en spreken het volste vertrouwen uit in het ontwikkelvermogen van schoolleiding en team van Markenhage.

Beoordeling, waardering & advies

Beoordeling

		V/O
0	Realisering aanbevelingen vorige visitatie*	V
1	Vrijheid in gebondenheid / Verantwoordelijkheid en vertrouwen	V
2	Zelfstandigheid	V
3	Samenwerking	V
4	Reflectie	V
5	Effectiviteit - doelmatigheid	V

Waardering

Zelfreflectie op de kernwaarden, Ontwikkelvermogen, Gedeeld eigenaarschap

De school heeft in dit visitatieverslag op een zeer heldere wijze terug- en vooruitgekeken naar de eigen invulling en vertaalslag van de daltonkernwaarden.

De school geeft op een duidelijke wijze aan op welke terreinen ze zich de komende jaren wenst te ontwikkelen en hoe zij wenst te voldoen aan de eigen ambities en aan de verwachtingen van teamleden, leerlingen en ouders. Eigenaarschap is zeker zichtbaar bij leerlingen en medewerkers.

Advies aan het bestuur van de NDV

	Advies	Criteria
	Licentie verlenen	Maximaal één onvoldoende kernwaarde.
	Geen licentie verlenen, over twee jaar versnelde visitatie voor licentieverlening	Twee of meer onvoldoende kernwaarden
X	Licentie voor de komende periode* verlenging	Maximaal één onvoldoende kernwaarde inclusief realisering aanbevelingen vorige visitatie + borging
	Over twee jaar versnelde visitatie	Twee of meer onvoldoende kernwaarden inclusief realisering aanbevelingen vorige visitatie + borging
	Licentie intrekken	Na versnelde visitatie twee of meer onvoldoende kernwaarden inclusief realisering aanbevelingen vorige visitatie + borging

*Licentie verlenging voor 4 jaar (VO) of 5 jaar (PO)

Aanbevelingen die met een plan van aanpak worden opgenomen in de schoolreactie

	Omschrijving
1	<u>Zelfstandigheid</u> Studiewijzers vormen de basis van het zelfstandig te doorlopen leerproces. Volgens Parkhurst moeten ze fungeren als “assistant-teachers”. Blijf nadenken over vorm en inhoud van de studiewijzers, zodat alle leer(proces)functies hierin verwerkt zijn: oriëntatie op leerdoelen, verwerkingsstappen van verplichte leerstof, keuze-leerstof, samenwerkingsopdrachten, tijdsaanduiding (time on task), differentiatiemogelijkheden, formatieve (diagnostische) toetsing en reflectie.
2	<u>Samenwerking</u> Samenwerken wordt door leerlingen en ouders vooral herkend en ervaren binnen daltontaken, daltonuren en binnen het kunst/-cultuurprofiel. Benut de parels (initiatieven) op het gebied van samenwerken om dit tot een meer schoolbrede aanpak te kunnen brengen. Wederzijds lesbezoek kan hier een krachtig instrument zijn om de inzet van samenwerkingsvormen te vergroten.
3	<u>Reflectie</u> Onze aanbeveling zou zijn om de feedback van docent naar leerling een prominentere rol te geven. Dit zou voor de leerling geborgd kunnen worden in het programma Simulise. Feedback/feedforward kan op deze manier gebruikt worden bij de driehoeks/reflectiegesprekken van de leerling.
4	<u>Effectiviteit</u> Motivatie/uitdaging voor leerlingen: in de gesprekken met leerlingen werd duidelijk dat zij meer uitgedaagd willen worden. Dit vergt niet alleen meer gesprekken met leerlingen over hun leerbehoefte, maar ook gesprekken met docenten/secties over de opzet van flexibele leertrajecten (vakken versnellen of examen op een hoger niveau).
5	<u>Borging</u> In de zelfevaluatie geeft de school aan dat een brede daltonwerkgroep weer nieuw leven ingeblazen moet worden om de daltonontwikkeling schoolbreed te ondersteunen. Om meer gemeenschappelijke draagkracht binnen de school te creëren zouden alle “ karretrekkers” hun krachten en kennis kunnen bundelen in de daltonwerkgroep.

Slotopmerking

Als visitatieteam hebben wij een bijzondere visitatiedag beleefd met een verrassend startprogramma van dans en drama, uitgevoerd door brugklasleerlingen en 3e klas leerlingen. Het team heeft kunnen zien hoe de leerlingen in de uitvoering van deze ‘vakken’ inhoud en betekenis geven aan de ontwikkeling van hun eigen identiteit (‘leerlingen durven te groeien’) en aan de pedagogische identiteit van Markenhage als cultuurprofiel- en daltonschool.

We hebben betrokken teamleden, enthousiaste leerlingen en gedreven ouders gesproken. Een school die zelfbewust en ambitieus vorm geeft aan de daltonuitgangspunten. Wij danken het hele team, leerlingen en ouders voor deze bijzondere visitatiedag.

Plan van aanpak m.b.t. uitwerking aanbevelingen

Markenhage kijkt terug op een mooie visitatiedag. We zijn blij onze parels terug te vinden in de bevindingen van de visitatiecommissie. In de aanbevelingen vinden we zaken terug die voor ons te herkennen zijn en een mooi aanknopingspunt vormen om ons daltononderwijs de komende jaren verder te verbeteren. Op onze onderzoeksvragen hadden we graag wat concretere antwoorden gehad. Hieronder behandelen we de aanbevelingen per kernwaarde.

1. Zelfstandigheid

Studiewijzers vormen de basis van het zelfstandig te doorlopen leerproces. Volgens Parkhurst moeten ze fungeren als “assistant-teachers”. Blijf nadenken over vorm en inhoud van de studiewijzers, zodat alle leer(proces)functies hierin verwerkt zijn: oriëntatie op leerdoelen, verwerkingsstappen van verplichte leerstof, keuze-leerstof, samenwerkingsopdrachten, tijdsaanduiding (time on task), differentiatiemogelijkheden, formatieve (diagnostische) toetsing en reflectie.

Vanaf de derde klas werken alle leerlingen van de havo- en vwo-stroom met studiewijzers. We zijn blij dat dit gezien is door het visitatieteam. De studiewijzers blijven in ontwikkeling. Het doel is differentiatie binnen de studiewijzer aan te brengen zodat deze meer op maat kan worden gebruikt door de leerlingen. We willen de bevindingen van enkele vakken waarbij leerlingen een deel van de studiewijzer zelf invullen breed delen in de hoop dat dit meer vakken aanzet tot experimenteren met differentiatie binnen de studiewijzer. Dat kan bijvoorbeeld gaan om niveaudifferentiatie aan de hand van het BHV-lesmodel (basisstof, herhalingsstof en verrijkingsstof), maar ook om differentiatie op het gebied van leerstijlen, didactische werkvormen, didactische materialen, tempo of interesses.

De coronatijd helpt ons op weg omdat ict-vaardigheden door leerling en docent in stroomversnelling zijn gekomen. Leerlingen die voorheen meer hebben geleund op de docent in de planning van hun werk hebben nu hun weg naar de online planinstrumenten gevonden.

2. Samenwerken

Samenwerken wordt door leerlingen en ouders vooral herkend en ervaren binnen daltontaken, daltonuren en binnen het kunst-/cultuurprofiel. Benut de parels (initiatieven) op het gebied van samenwerken om dit tot een meer schoolbrede aanpak te kunnen brengen. Wederzijds lesbezoek kan hier een krachtig instrument zijn om de inzet van samenwerkingsvormen te vergroten.

Op docentenniveau willen we collegiale consultatie de organisatie in laten groeien via de aangeboden daltoncursussen. De parels die gezien zijn door het visitatieteam kunnen als inspiratie en voorbeeld dienen voor docenten die hierin nog kunnen ontwikkelen. Het idee is verder om meer vakoverstijgende, projectmatige en thematische samenwerking tussen de vakken tot stand te brengen in de daltonblokken en Campus Academy.

De kruisbestuiving tussen daltononderwijs en cultuuronderwijs speelt hier ook een belangrijke rol. Een uitgangspunt in het cultuurprofielplan is om de (interdisciplinaire) samenwerking, de collegiale intervisie en de (zelf)reflectie binnen de CV-sectie - die daarin het voortouw heeft genomen - als voorbeeld te nemen voor het onderwijs in de gehele

organisatie.

Leerlingen houden hun samenwerkingsvaardigheden bij in het online vaardighedendossier.

3. Reflectie

Onze aanbeveling zou zijn om de feedback van docent naar leerling een prominentere rol te geven. Dit zou voor de leerling geborgd kunnen worden in het programma Simulise.

Feedback/feedforward kan op deze manier gebruikt worden bij de driehoeks/reflectiegesprekken van de leerling.

We zijn, na positieve ervaringen in de onderbouw, voornemens de ouder-kind-docentgesprekken voort te zetten. We willen de leerling meer eigenaar maken van dit gesprek. In onderbouw maakt de leerling een "praatpapier" om zelf de regie te voeren over dit gesprek. We introduceren dit komend schooljaar ook in de bovenbouw.

In de bovenbouw nemen formatieve toetsen een steeds belangrijkere rol in. Het aantal summatieve toetsen in de PTA's wordt in de schooljaren 2020-2021 en 2021-2022 steeds meer begrensd. Secties wordt gevraagd het onderwijs meer te baseren op formatieve evaluatie, inhoudelijke feedback en de reflectie van de leerling op het proces en het resultaat van de formatieve toets of taak. Er wordt hierdoor minder gereflecteerd n.a.v. de gemaakte summatieve toets en meer op het proces er naartoe. De reflectie krijgt op die manier meer betekenis en doelgerichtheid voor de leerling. Naast formatief toetsen willen we gedurende de lessen ook insteken op formatief evalueren waarbij leerlingen meer zeggenschap krijgen over de leerdoelen. De leerlijn reflectie krijgt een plaats in het online vaardighedendossier.

4. Effectiviteit

Motivatie/uitdaging voor leerlingen: in de gesprekken met leerlingen werd duidelijk dat zij meer uitgedaagd willen worden. Dit vergt niet alleen meer gesprekken met leerlingen over hun leerbehoefte, maar ook gesprekken met docenten/secties over de opzet van flexibele leertrajecten (vakken versnellen of examen op een hoger niveau).

We maken de leerbehoefte van leerlingen een vast gespreksonderwerp in de reeds bestaande leerlingenpanels. Deze proberen we te vertalen naar invulling en projecten voor daltonblokken om zo onze leerlingen tegemoet te komen aan hun leerbehoeften. Ook zullen we aandacht gaan besteden aan een doorlopende leerlijn van samenwerkingsvormen waarbij leerlingen vaak een keuze krijgen maar ook in staat zijn deze keuze te verantwoorden. Deze vaardighedenleerlijn wordt eveneens verankerd in ons online vaardighedendossier. Over het algemeen zijn we zoekend naar de meerwaarde van versnelde leertrajecten of examens op hoger niveau maar omdat we in de coronatijd meer ict-vaardig zijn geworden en leerlingen ook onderwijs op afstand kunnen volgen zien wij mogelijkheden om dit toch te onderzoeken. Leerlingen kunnen zich daarnaast verdiepen en/of verrijken d.m.v. het volgen van aanvullende cursussen zoals Cambridge English, Goethe Deutsch, Delf Frans, bedrijfsadministratie enz. Ook volgen diverse leerlingen een extra vak in het profiel.

5. Borging

In de zelfevaluatie geeft de school aan dat een brede daltonwerkgroep weer nieuw leven ingeblazen moet worden om de daltonontwikkeling schoolbreed te ondersteunen. Om meer gemeenschappelijke draagkracht binnen de school te creëren zouden alle "karretrekkers" hun krachten en kennis kunnen bundelen in de daltonwerkgroep.

Met ingang van schooljaar 2020-2021 zal er weer sprake zijn van een daltonwerkgroep die zich specifiek zal bezighouden met o.a. het bewaken, verbeteren en uitdragen van het daltononderwijs op Markenhage. De werkgroep zal bestaan uit docenten en schoolleiding uit diverse teams in de school. Doordat ook de “daltonopleiders” van Markenhage in deze werkgroep zitting nemen wordt de koppeling met de beide aangeboden daltoncursussen op natuurlijke wijze gemaakt.

Ondertekening school en visitatievoorzitter voor gezien

Naam	Functie	Handtekening	Datum
	Locatiedirecteur		
	Visitatievoorzitter		